

ЗНАЧЕННЯ НАУКОВОГО ТЕКСТУ У ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІЙ ТА КОМУНІКАТИВНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАКЛАДУ

Мова – один із вирішальних чинників соціокультурного розвитку людства, який визначає етнопонаціональну ідентифікацію та індивідуальність народу й окремої людини. Вона відбиває найспецифічніші особливості психіки та світосприйняття. Саме тому зміст мовного навчання має відзначатися діяльнісною спрямованістю, взаємозв'язком мови і мовлення, мови і культури, з одночасною орієнтацією, крім того, на спілкування та пізнання.

Насамперед, це стосується майбутніх гуманітаріїв, які мають стати провідником і професійної, і загальної, і мовної культури, сприяти функціонуванню української мови в усіх сферах суспільного життя. І саме “ступінь влади над мовою” (О. Потебня) стає важливим і суттєвим показником інтелектуального рівня та загальної культури студента нині.

Відповідно до суспільних функцій мови у становленні особистості, мета її вивчення має полягати у формуванні всебічно розвиненої людини, яка може комунікативно виправдано використовувати мовні засоби в будь-якій сфері спілкування, тобто володіти мовною і мовленнєвою компетентністю та загальною культурою. Саме такі завдання має реалізувати курс ділової української мови, який доповнює гуманітарно-фаховий цикл дисциплін, передбачених кваліфікаційними вимогами до майбутніх філологів.

Метою навчальної дисципліни “Ділова українська мова” у вищому педагогічному закладі є формування всебічно розвиненої мовної особистості, фахівця, здатного до вирішення різноманітних комунікативних завдань, зокрема пов'язаних із професійною діяльністю педагога. Адже саме від нього значною мірою залежить виховання інтелектуального потенціалу держави, висококультурних, національно свідомих громадян України, невід'ємною ознакою яких є бездоганне володіння мовою.

Останнім часом проблеми мовно-мовленнєвої підготовки фахівців у вищій школі, професійного мовлення студентів негуманітарних спеціальностей вивчалися багатьма дослідниками (Л.В. Барановська, Л.М. Головата, В.О. Михайлюк, Н.Ф. Непийвода, Л.М. Паламар, Г.В. Онкович).

Серед досліджень останніх років слід відзначити дисертації з проблем мовної освіти майбутніх учителів (Н.Р. Вітюк, Ж.Д. Горіної, І.І. Комарової, М.Й. Криськів, Л.В. Лучкіної, В.М. Момот, Т.Г. Окуневич, В.Г. Пасинок, Е.Г. Полатай). Однак проблема формування мовнокультурологічної компетентності студентів неспеціальних факультетів вищих педагогічних закладів під час роботи з науковими текстами не стало об'єктом дослідження вчених. Метою статті є виявлення методичних підходів до роботи з науковими текстами як умови лінгвокультурологічної та комунікативної підготовки студентів педагогічного закладу.

Сучасні дослідники процес оволодіння культурою усного й писемного мовлення пов'язують не лише з мовознавчими курсами, але й з аспектом соціально-психологічного й індивідуального формування особистості студента, тобто мовна підготовка розглядається як засіб соціалізації, самовиявлення, саморегуляції й самореалізації. На думку дослідників, сучасний етап підготовки фахівців в Україні актуалізував проблему філологічної парадигми у вищій школі, що передбачає гармонізацію професійних знань і належної мовно-мовленнєвої освіченості, фахової культури як фундаментальної засади професіоналізму у гуманітарній галузі комунікативно-діяльної сфери.

Кожна держава прагне до зміцнення наукового інтелекту своїх громадян, який вербально відбивається національною науковою мовою. Здобуття вищої освіти передбачає необхідність опанування поняттєвою сферою обраного фаху, вербально представленого засобами національної термінології і діловою фразеологією професійного спілкування. Таким чином, два стилі національної літературної мови – науковий та офіційно-діловий – у їх сучасному стані і складають предмет навчання мови спеціальності у закладах вищої освіти, зокрема педагогічних.

Однак нове бачення проблеми мовної освіти, на наш погляд, полягає у зміні акцентів з офіційно-ділового стилю, якому віддається перевага у курсі “Ділової української мови”, на науковий, що заслуговує особливої уваги, оскільки студенти вищих навчальних закладів більше працюють із текстами цього стилю, але не завжди бувають готові до такої навчально-пізнавальної діяльності.

Мета введення зазначеного аспекту – вдосконалити знання студентів про особливості мови наукових текстів, різних жанрів, підстилів, їх структуру, сформувані вміння створювати власні наукові тексти: вторинні – конспектування, анотування, реферування наукової літератури та оригінальні – курсові, дипломні роботи.

Насамперед, студенти повинні усвідомити, що науковий текст – це результат творчого

розумового процесу, специфічний засіб комунікації, ознакою стильової норми якого є перевага висловлювань з предметно-логічним змістом, вживання слів насамперед у конкретних значеннях, широке використання абстрактної лексики та існування послідовного й тісного зв'язку між частинами висловлювання.

Вивчення мовних фактів можливе лише в умовах їх реального функціонування. Саме тому об'єктом їх вивчення може бути текст, а в нашому випадку – науково-навчальний текст, рідше науково-популярний або суто науковий, науково-публіцистичний, під час опрацювання яких доцільним видається нам широке використання комплексних завдань. Практика показує, що серед таких завдань на основі текстів різних підстилів, жанрів наукового стилю насамперед слід виокремити лінгвістичні та комунікативно-мовленнєві. Саме на їх прикладі можна дослідити зі студентами ознаки кожного різновиду та сформулювати необхідні практичні уміння та навички щодо стилістично виправданого використання мовних засобів усіх рівнів у зв'язному висловлюванні, тобто в реальних умовах його використання: лексичного складу наукового тексту (використання в них явищ синонімії (або варіантів, дублетів), антонімії, особливостей використання загальнонаукової, гуманітарної, науково-фахової, науково-педагогічної термінології, професійної лексики, іншомовних слів); морфологічного (варіювання відмінкових форм іменників, використання відмінкових форм і ступенів порівняння прикметників, явища синонімії прикметників і непрямих відмінків іменників, особливості функціонування окремих розрядів займенників, відмінювання числівників та їх сполучення з іменниками, вживання відповідних прийменникових конструкцій, сполучників); синтаксичного (порядок слів у реченні, особливості узгодження підмета з присудком, уживання синтаксичних конструкцій, особливостей будови складних речень). Крім того, аналіз наукових текстів дасть змогу студентам з'ясувати їх структуру, особливості: композиційну будову, метатекстові одиниці, визначити смисловий зв'язок речень, абзаців, стандартизовані мовні одиниці.

На основі подібних завдань студенти вчаться знаходити у мовних явищах специфічне, спільне та відмінне, зіставляти і протиставляти їх, виявляти взаємозалежність понять тощо. Такі завдання допомагають студентам побачити реальне функціонування кожного мовного явища, відчутти комунікативні можливості наукового тексту, а це сприятиме розвитку вмінь послуговуватись його зразками у власному усному або писемному мовленні. Практика свідчить, що доцільно складений або відібраний науково-навчальний текст для аналізу допомагає сформулювати вміння спочатку правильно створювати вторинні наукові тексти (конспект, анотацію, реферат), а потім – власні (оригінальні) наукові тексти – курсові, дипломні роботи.

Комунікативно-мовленнєві завдання дають змогу використовувати мовні знання та вміння у змінених, самостійно відновлених або створених текстах професійного спілкування, а саме:

- переконструювання текстів з метою введення заданих мовних одиниць, фахової термінології, поширення, відновлення, редагування їх;
- складання вторинних наукових текстів: конспектів наукових статей, анотацій інформаційних джерел, тематичних виписок, тез прочитаного;
- побудова самостійних текстів науково-навчального характеру;
- робота з навчально-інформаційними, довідковими, енциклопедичними джерелами.

Крім формування зазначених вище лінгвістичної та мовно-мовленнєвої компетенцій, робота з науковими текстами уможливорює формування в студентів таких складових лінгвокультурологічної компетентності як професійно-мовленнєву, культуромовленнєву і культурологічну компетенції, кожна з яких визначається цілою системою знань і вмінь:

- професійно-мовленнєва компетенція передбачає оволодіння студентами фахово-педагогічного термінологією сучасної української мови; набуття умінь доцільно використовувати професійну лексику, фразеологію; послуговуватися граматичними та стилістичними засобами професійного мовлення, що сприяє становленню особистості майбутнього педагога;
- культуромовленнєва компетенція потребує вироблення навичок мовленнєвої культури, що передбачає досконале опанування нормами української літературної мови; оволодіння етичними (вербальними та невербальними) засобами публічного, професійного та приватного спілкування; опанування елементами ораторського мистецтва;
- культурологічна компетенція передбачає відповідний інтелектуальний, культурний розвиток студентів, знання ними національних традицій спілкування, мовленнєвої поведінки, правил українського мовленнєвого етикету та вміння послуговуватися ними під час спілкування; знання духовних і матеріальних реалій українського народу і вироблення на цій основі власної позиції патріота і громадянина.

Зміст лінгвокультурологічної компетентності містить елементи соціолінгвістичної та соціокультурної компетенції, тому потреби виділяти їх у окремі складники немає.

Професійно орієнтовані завдання мають сформулювати вміння та навички, пов'язані з майбутнім фахом учителя. Саме тому ефективними можуть бути різні види інтерактивного імітаційного навчання: рольові ситуації, мікророзкладання, виступ (доповідь) з певної професійної теми.

Вивчення мови – це засіб виховання високої культури спілкування, що є складовим компонентом поняття культури особистості носіїв мови. Саме тому обов'язковим чинником мовного навчання є використання культурологічного, країнознавчого підходу до добору текстового матеріалу для аналізу та виявлень під час практичних занять. Професійній, культурологічній підготовці майбутніх педагогів сприяє робота з інформативно-пізнавальними, фаховими, педагогічними, країнознавчими текстами наукового, (науково-публіцистичного) стилю з історії та культури України, світу, науки, обраної професії. Робота з таким текстовим матеріалом слугує формуванню національної свідомості, ментальності, моральних переконань громадянина, що є важливим у професійному становленні майбутнього вчителя.

Таким чином, упровадження лінгвокультурологічного, комунікативного підходу до організації мовної освіти майбутніх учителів сприятиме виробленню ними культури усного, писемного професійно-фахового спілкування, загальної культурологічної освіченості, що потребує практичного втілення у практиці вищої школи.

Крім того, засобами наукового стилю української літературної мови можна забезпечити формування і подальше вдосконалення творчих здібностей студентів для виконання науково-дослідної роботи, яка повинна стати обов'язковим чинником підготовки фахівців з вищою освітою в умовах Болонського процесу.

Список використаних джерел

1. Закович М.М., Зязюн І.А. Культурологія: українська та зарубіжна культура. – К.: Знання, 2004. – 567 с.
2. Паламар Л.М. Лінгводидактичні основи формування україномовної особистості. – К., 1997. – 235 с.
3. Пасинок В.Г. Теоретичні основи мовленнєвої підготовки вчителя: Монографія. – Харків: ІМІС, 2001. – 280 с.

Анотація. У статті розглядається проблема лінгвокультурологічної, комунікативної підготовки фахівців у вищій педагогічній школі. Нове бачення проблеми мовної освіти полягає у зміні акцентів з офіційно-ділового стилю на науковий, оскільки опанування у ВНЗ мовою професії – це засвоєння насамперед наукового стилю як функціонального різновиду національної літературної мови в межах обраної галузі знань, опанування засобами національної термінології і науковою фразеологією професійного спілкування.

Ключові слова: ділова українська мова, мовно-мовленнєва підготовка, мова наукових текстів, професійне спілкування.

Summary. We arise problem of linguistic-cultural, communicational education of specialists at high pedagogical schools in this article. New point of view in this problem of linguistic education consists of changing from the business style to the scientific as studying linguistic in the highest educational establishment is first of all studying of the scientific style as functional kind of national literature language in this knowledge field, studying national terminology and scientific phraseology of professional dialog.

Key words: Ukrainian business language, linguistic teaching, the language of scientific texts, professional communication.

УДК 32(477)-051:811.161.2'271'42

Лось О.А.

МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ АГІТАЦІЙНИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ДИСКУРСУ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИКІВ

В процесі спілкування люди взаємодіють один з одним, координуючи свою поведінку з умовами конкретної ситуації, а також із власними намірами, потребами тощо. Для того щоб забезпечити узгодженість діяльності членів комунікативного процесу з власними інтересами, запобігти залученню себе до планів мовця та підкоренню себе його волі, слухач (підсвідомо) захищає себе та свої інтереси так званим бар'єром. Подолання такого бар'єру мовцем і вплив на свідомість та поведінку адресата, що відбувається на основі вербальних знакових систем, називається мовним впливом.